

Archeláos

Testimonia DK 60 A

A 1 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* II, 16-17 Marcovich

(16) Archeláos z Athén nebo z Milétu, syn Apollodóra, nebo jak někteří uvádějí, Midóna, žák Anaxagory a učitel Sókrata. {Jako první přinesl přírodní filosofii z Iónie do Athén.}¹ Byl nazván fyzikem, neboť jím skončila přírodní filosofie, zatímco Sókratés zavedl etiku. Zdá se však, že i on se tématu etiky dotknul, neboť filosofoval i o zákonech, kráse a spravedlnosti. Jelikož to od něj [převzal] Sókratés, který etiku převedl k [vrcholu], byl pokládán za jejího vynálezce.

[Archeláos] říkal, že jsou dvě příčiny vzniku, teplé a chladné; a že živé bytosti se zrodily z bahna. Spravedlivé a špatné není od přirozenosti, ale dohodou.

(17) Jeho nauka je takováto:

Říká, že voda se působením tepla rozlučuje; nakolik se usazuje dole [působením] ohně, vytváří zemi; nakolik se rozplývá, vzniká vzduch.² Proto je země svírána vzduchem a vzduch zase oběhem ohně. Říká, že živé bytosti se rodí ze země, která je teplá a vydává jako potravu bahno, podobné mléku.³ Takto země vytvořila i lidi. Jako první řekl, že zvuk vzniká nárazem vzduchu. Moře se ustavilo v prohlubních tak, že prosáklo skrze zemi. Největší z nebeských těles je Slunce a veškerenstvo je bezmezné.

Byli ještě tři jiní Archeláové: místopisec zemí, jimiž prošel Alexandr, dále autor básně *O přírodních zvláštностech* a konečně rétor, který napsal učebnici řečnictví.

A 2 = *Súda*, heslo *Archeláos*

Archeláos z Milétu, syn Apollodórův nebo Midónův, filosof přírody, kterým tato škola končí. První přenesl přírodní filosofii z Iónie, žák Anaxagory z Klazomen, jeho žákem byl Sókratés. Říká se, že tito [učili] i Eurípida. Sepsal *Filosofii přírody (Fysiologia)* a také mínil, že spravedlivé a ošklivé není díky přirozenosti, ale díky zákonu. Sepsal i mnohá jiná díla.

¹ Nejspíš glosa týkající se Anaxagory.

² Z usazenin a zbytků po odparu vzniká země; pára se rozplývá do vzduchu.

³ Nejde o podobnost vzhledu, ale funkce.

A 3 /1 = Porfyrios, *Historia philosophiae* fr. 12 Nauck²; p. 11, 23

O Sókratovi se říká, že v chlapeckých letech nevedl dobrý ani spořádaný život. (...) Když mu však bylo sedmnáct let (452 před n. l.), přišel k němu Archeláos, žák Anaxagory, a [Sókratés] se stal jeho miláčkem. Sókratés setkáním a přátelstvím s Archeláem nepohrdnul, nýbrž byl u něj dlouhé roky. Takto se díky Archeláovi oddal filosofickým věcem.

A 3 /2 = *Súda*, heslo *Sókratés*

Aristoxenos však říká, že [Sókratés] nejprve poslouchal Archeláa, byl totiž i jeho miláčkem.

A 3 /3 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* II, 23

Podle Ióna z Chiu Sókratés jako mladík odešel s Archeláem na Samos.

A 4 = Hippolytos, *Refutatio* I, 9, 1-6 Marcovich

(1) Archeláos, rodem Athéňan, syn Apollodóra. Tvrdil, že existuje látková směs, podobně jako Anaxagorás, i stejné principy, a že něco z myslí je obsaženo přímo v té směsi.

(2) Počátkem pohybu je, že se od sebe navzájem oddělují chlad a teplo; teplo se pohybuje, chlad setrvává v klidu (viz B 1a).

Když se voda rozpustí, teče doprostřed, kde se zahřívá a vzniká z ní vzduch a země, přičemž vzduch se pohybuje vzhůru, zatímco země se usazuje dole.

(3) Země je tedy v klidu a takto <se ochlazuje>, leží ve středu a je tak říkajíc nicotnou částí veškerenstva. <Vzduch>, † vydáván hořením. Z části, která se rozžhaví jako první, pochází přirozenost nebeských těles, z nichž největší je Slunce, druhý je Měsíc, ostatní pak jsou některá menší, jiná větší.

(4) Tvrdí, že nebe se naklonilo tak, že Slunce vydalo světlo směrem k Zemi a učinilo vzduch průhledným a Zemi suchou. Původně totiž byla bažinou, protože je na obvodu vyvýšená a ve

středu prohloubená. Jako znamení této prohloubenosti uvádí, že Slunce nevychází a nezapadá pro všechny současně, což by nutně nastávalo, kdyby Země byla rovná.

(5) O živých bytostech říká, že když se Země ohřála, nejprve v dolní části, kde se smísilo teplé a chladné, ukázali se jak ostatní živočichové, tak lidé. Všichni měli týž způsob života, vyrůstali z bahna. Byli krátkověcí, později se však začali rodit ze sebe navzájem.

(6) Lidé se odlišili od ostatních <živočichů> a ustanovili si vládce, zákony, řemesla, obce a další věci. Tvrdí totiž, že mysl je vrozena všem živočichům stejně. Neboť každý [živočich] užívá <mysl, stejně jako> tělo, jedno pomaleji, druhé rychleji.

A 5 = Simplikios, In Physica 27, 23

Také Archeláos z Athén, se kterým se prý stýkal i Sókratés, žák Anaxagory, se pokouší zavést cosi vlastního, pokud jde o vznik světa i jiné věci, podává však tytéž principy jako Anaxagorás. Oba přece říkají, že principy jsou mnohé a nestejnorodé, a jako principy navrhují stejnorodé podíly (*homoioimerie*).

A 5a = Héfaisteión Gramm., Enchiridion de metris 3, 20 Consbruch

Sofoklés nemínil dát prostor Archeláovu jménu, ani pokud jde o epos, ani elegii. Říká aspoň, že: „Archeláos [nebo spíše: ‚archeláovský‘?] byl jistě velice úměrný v řeči.“

A 6 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 14, 2

Archeláos z Athén byl filosof přírody i etik.

A 7 /1 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos IX, 360, 6

Archeláos z Athén, učitel Sókrata (...) [tvrdil, že principem a prvkem všeho je] vzduch.

A 7 /2 = Áetios, Placita philosophorum I, 3, 6 (Dox. 280)

Archeláos z Athén, syn Apollodórův, [považoval za princip] bezmezný vzduch a zhuštění i zředění v jeho okolí, ze kterých je pak oheň a voda.

A 8 = Hermiás, *Irrisio gentilium philosophorum* 11, 1 (Dox. 653)

(...) Archeláos prohlásil za princip veškerenstva teplo a chlad.

A 9 = Epifanios, *Adversus haereses* III, 2, 9 (Dox. 590, 1)

Archeláos, syn Apollodórův [byl filosof přírody z Athén], podle některých z Miltónu [Mílétu], říká, že všechno vzniká ze země. Ta je totiž počátkem veškerenstva, jak tvrdí.

A 10 = Augustinus, *De civitate Dei* VIII, 2 (Dox. 174)

Anaxagoru následoval jeho posluchač Archeláos. Také on mluvil o navzájem podobných částech [homoimeriích], ze kterých vzniká každá jednotlivost. Domníval se, že tímto způsobem je vše složené. Říkal, že ve věčných tělesech, to jest v částech, které svým spojováním a rozlučováním vše působí, je přítomná také mysl.

A 11 = Kléméns Alexandrijský, *Protrepticus* 5, 66

Někteří ostatní filosofové ovšem živly překonali a začali se zabývat čímsi vznešenějším a přesaznějším. Jedni z nich opěvovali bezmezné (*to apeiron*), jako Anaximandros (který byl z Mílétu), Anaxagorás z Klazomen a Athéňan Archeláos. Oba posledně jmenovaní však k bezmeznosti (*apeiria*) přistavili ještě mysl (*nús*).

A 12 = Áetios, *Placita philosophorum* I, 7, 14 (Dox. 302)

Podle Archeláa je bůh vzduch a mysl, přesto však mysl netvoří svět.

A 13 = Áetios, Placita philosophorum II, 1, 3 (Dox. 327)

Anaximandros, Anaximenés, Archeláos (...) [tvrdí, že jsou] bezmezná [nesčíslná?] světy v bezmezně, s ohledem na veškeré otáčení.

A 14 /1 = Áetios, Placita philosophorum II, 4, 5 (Dox. 331)

Archeláos [říká, že] svět je ustanoven teplem a oduševněním.

A 14 /2 = Áetios, Placita philosophorum II, 4, 6

Anaximandros, (...) Archeláos (...) [říkají, že] svět je zničitelný.

A 15 = Áetios, Placita philosophorum II, 13, 6 (Dox. 342)

Archeláos řekl, že hvězdy jsou kusy žhavého, totiž ohnivého, kovu.

A 16 = Áetios, Placita philosophorum III, 3, 5 (Dox. 368)

[O hřměních, blescích, hromech, blýskavicích a smrštích:] (po Anaxagorás A 84 /2)

Archeláos říká totéž [jako Anaxagorás], když pohromu přisuzuje tomu, že rozžhavené kameny padají dolů k vlhké vodě.

A 16a = Seneca, Naturales Quaestiones 6, 12,1-2

Archeláos s oblibou říká, že větry se snášejí do zemských dutin. Poté, když je všechen prostor již zaplněn a vzduch je již maximálně zahuštěn, přebývajících vanutí (*spiritus*) tísní a vytlačuje to původní a častými nárazy je pohání, a posléze vyhání. To tehdy hledá místo, rozráží všechny úžlabiny své ohrady, takže země se díky bojujícímu vanutí, které se snaží uniknout, začne pohybovat. Proto když má nastat zemětřesení, předchází mu bezvětří a klid, neboť síla vanutí, jež obvykle podněcuje větry, je zadržována v podzemí.

A 17 = Áetios, Placita philosophorum IV, 3, 2 (Dox. 387)

Anaximenés, Anaxagorás, Archeláos (...) [považují duši za] podobnou vzduchu.

A 18 = Ióannés Filoponos, De anima 71, 17 Hayd.

(...) Ti, kdo řekli, že veškerenstvo se pohybuje díky mysli, také míní, že duši je vlastní pohyb, jako třeba Archeláos.